

Література:

1. Малиняк Б. Трансформація місцевих бюджетів в ефективне джерело зростання суспільного добробуту / Б. Малиняк // Вісник ТНЕУ. – 2015. – № 2. – С. 73–85.

2. Малиняк Б. Аналізуємо бюджет : доступно про головне : посібник [Богдан Малиняк, Володимир Горин, Віталій Письменний] : за ред. Богдана Малиняка. – Тернопіль: ZAZAPRINT. – 2017. – 76 с.

Мартинюк Роман

ст. гр. ФМ-11

Тернопільський національний економічний університет

roma1martynyuk@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мелих О. Ю.

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС І ВАЛЮТНИЙ КУРС: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Узагальнена оцінка економічного стану країни, ефективності її зовнішньоекономічних зв'язків здійснюється на основі платіжного балансу. Стан платіжного балансу – індикатор стану економіки країни, а динаміка зміни окремих його статей безпосередньо позначається на курсі національної валюти, що є важливою ланкою, яка пов'язує національну економіку з глобальною й впливає на рівень споживчих цін, сукупний попит і пропозицію, дохідну та видаткову частину державного бюджету, тощо. Саме тому, платіжний баланс може служити одним із основних джерел інформації для прийняття оптимальних рішень в державній політиці.

Платіжний баланс країни й валютний курс національної грошової одиниці характеризуються тісним кореляційним зв'язком. Так, зростання позитивного сальдо поточного рахунку платіжного балансу сприяє зміцненню національної грошової одиниці і навпаки, від'ємне сальдо поточного рахунку – провокує наростання девальваційного потенціалу [3, с. 182]. У свою чергу, зміна курсу національної валюти позначається на динаміці експорту та імпорту товарів і послуг, векторній спрямованості міжнародних потоків капіталів, а відтак і на платіжному балансі країни (див. рис. 1).

Зокрема, хронічний дефіцит поточного рахунку платіжного балансу, який спостерігався в Україні у 2011–2013 рр. (див. рис. 1.) став одним із чинників стрімкої девальвації національної грошової одиниці, яка за 2014–2015 рр. знецінилась щодо дол. США у 3 рази.

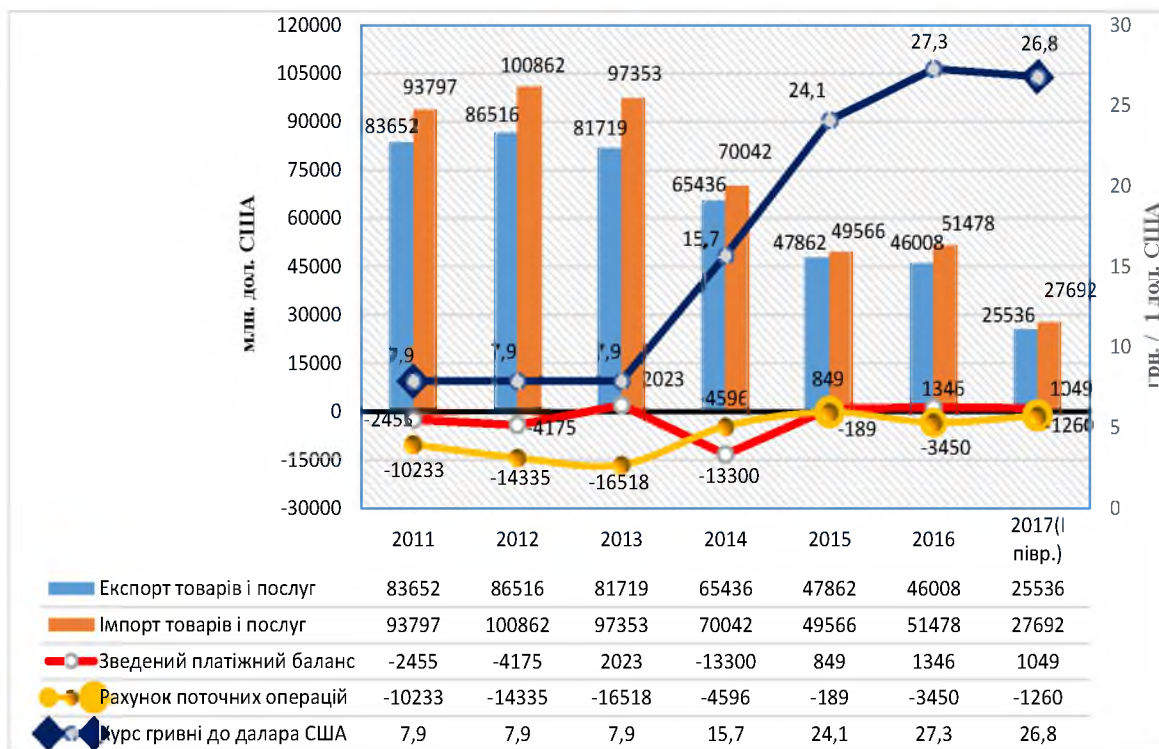

Рис. 1. Динаміка платіжного балансу України та офіційного валютного курсу гривні щодо дол. США у 2011-2017(I півр.) рр.

Примітка: розроблено автором за даними [5]

За підсумками 2015 року, українська гривня, девальвуюючи щодо дол. США на 53,5% (див. рис. 1), посіла третє місце у світовому рейтингу найслабших валют країн Європи та СНД.

Згідно з постулатами теорії еластичності, над якою не одне десятиліття працювали такі науковці, як А. Крюгер, А. Лернер, А. Маршал, девальвація курсу національної валюти надає вітчизняним товаровиробникам цінові конкурентні переваги як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках та зумовлює зростання експорту товарів і послуг, покращення стану поточного рахунку платіжного балансу. При цьому, зниження курсу національної грошової одиниці забезпечує короткострокове посилення цінової конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, яке тимчасово усуває потребу технічного переоснащення виробництва з метою підвищення якості продукції [2, с. 166].

Незважаючи на те, що девальвація, згідно з постулатами економічної теорії, сприяє зростанню цінових конкурентних переваг та експортного потенціалу, в Україні у 2014–2016 рр. на тлі зниження національної валюти спостерігалось скорочення щорічних вартісних обсягів експорту (див. рис. 1).

Така тенденція зумовлена високим рівнем комодітизації вітчизняного експорту, що проявляється у домінуванні в його структурі товарів з

низьким рівнем доданої вартості (продовольчі товари та сировина для їх виробництва, мінеральні продукти, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості).

Формування профіцитного платіжного балансу України у 2015 році стало наслідком скорочення, порівняно із 2014 роком, дефіциту рахунку поточних операцій до 189 млн. дол. США. Так, покращення рахунку поточних операцій платіжного балансу України, яке спостерігалось під час девальвації гривні у 2014–2015 рр., було зумовлено перевищенням темпів скорочення імпорту над темпами скорочення експорту, внаслідок зростання цін на імпорту сировину, впровадження обмежень на експортно-імпортні операції, суттєвого погіршення зовнішньої кон'юнктури та скорочення поставок продукції українських виробників на російський ринок.

У січні – серпні 2017 року експорт товарів зріс на 21% незважаючи на негативний вплив припинення торгівлі з підприємствами, розташованими на НКТ, на експортоорієнтовану металургійну промисловість. Зростання було забезпечене сприятливою кон'юнктурою та високими врожайми зернових та технічних культур минулого року. Крім того, високими темпами зростає і експорт послуг (на 14,2%), насамперед за рахунок подальшого нарощування обсягу транзиту газу до європейських країн. Водночас від'ємне сальдо поточного рахунку в січні – серпні 2017 року (2,1 млрд. дол. США) незначно збільшилося порівняно з відповідним періодом минулого року. Це відбулося внаслідок більш суттєвого зростання імпорту товарів, порівняно з експортом, зокрема через вищі обсяги закупівель енергоносіїв та продукції машинобудування. Також збільшилося від'ємне сальдо первинних доходів (до 0,7 млрд. дол. США) через пом'якшення НБУ обмежень на репарацію дивідендів.

У вересні після тривалого ревальваційного тренду на валютному ринку посилилася волатильність обмінного курсу гривні до долара США та змінився тиск на обмінний курс гривні у бік знецінення, у т. ч. на готівковому ринку. Так, із початку вересня (станом на 29.09.2017 р.) офіційний обмінний курс гривні до долара США девальфував на 3,7% (проте порівняно з початком року курс гривні до долара США зміцнився на 2,5%). Девальваційний тиск на гривню у вересні мав головним чином сезонний характер, спричинений традиційним зростанням попиту на іноземну валюту з боку нафто- та газо трейдерів, який підсилювався помірним зростанням цін на нафту на світовому ринку. Крім того, знизилася обсяги пропозиції готівкової іноземної валюти з боку населення за одночасного зростання попиту на неї, що, значною мірою, також пояснюється сезонним погіршенням курсових очікувань населення [5].

На підставі даних Національного банку України за 2011 – 2017 рр. було досліджено кореляційно-регресійний зв'язок між сальдо поточного

рахунку платіжного балансу і офіційним курсом гривні до долара США. З'ясовано, що сальдо поточного рахунку платіжного балансу має тісний зворотній кореляційний зв'язок з офіційним курсом гривні (-0,71).

Виходячи з отриманої моделі, в результаті погіршення рахунку поточних операцій платіжного балансу на 1 млн. дол. США відбувається знецінення національної валюти на 13,5 грн. / 100 дол. США (див. рис. 2) [1, с. 235].

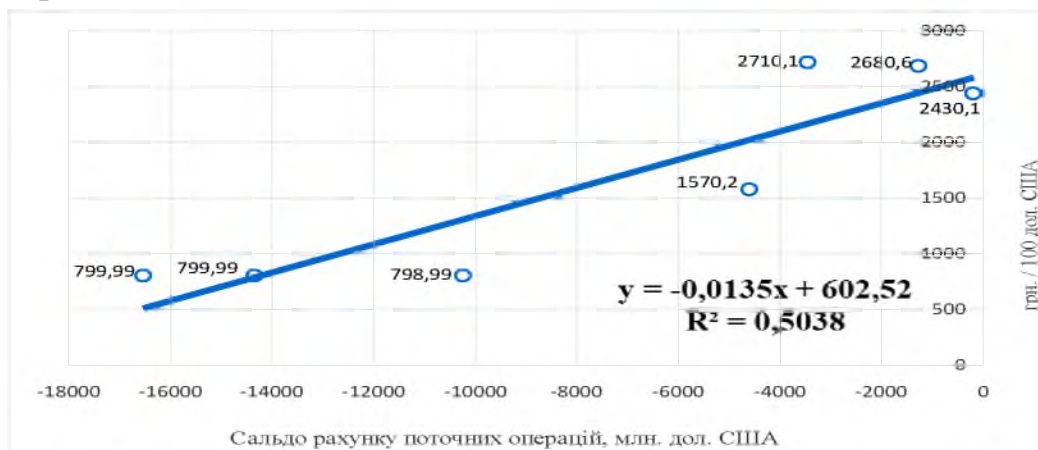

Рис. 2. Кореляційно-регресійна модель залежності валютного курсу гривні та рахунку поточних операцій платіжного балансу України у 2011-2017(I півр.) рр.

Примітка: розроблено автором за даними [5]

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що коливання валютного курсу впливають на співвідношення експортних та імпортних цін, конкурентоспроможність фірм, прибуток підприємств. Різкі курсові коливання посилюють нестабільність міжнародних економічних, зокрема валютно-кредитних та фінансових відносин, спричиняють негативні соціально-економічні наслідки. Тому, постає необхідність у впровадженні ефективної валютної політики, яка забезпечить відновлення курсової стабільності та ліквідацію диспропорцій у платіжному балансі. Економічна ситуація в Україні є складною для економічного аналізу. З одного боку – відновлення економічного зростання, покращення динаміки доходів державного і місцевих бюджетів та додатне сальдо платіжного балансу говорять про позитивні перспективи подальшого соціально-економічного розвитку, а з іншого – фундаментальні слабкості української економіки також явні. Це і низька ступінь диверсифікації виробництва, зовнішньої торгівлі, стрімкі темпи інфляції, висока енергоємність виробництва, і низький рівень інвестиційної привабливості.

Таким чином, рівновага платіжного балансу України, а відтак і економічний розвиток, залежать від правильного вибору інструментів валютної політики. Водночас ефективна реалізація валютної політики

неможлива без урахування всіх можливих факторів, здатних вплинути на динаміку валютного курсу та платіжного балансу країни.

Література:

1. Веріга Г.В. Платіжний баланс і валютний курс: діалектика взаємозв'язку / Г.В. Веріга // Бізнес Інформ. – 2013. - №2. – С. 231 – 235.
2. Мелих О. Ю. Фіскальні ефекти реалізації валютної політики в Україні / О. Мелих // Галицький економічний вісник. – 2015. – №2 (49). – с. 164 – 176.
3. Мулякова-Бочі А.К. Рахунок операцій з капіталом і фінансових операцій платіжного балансу в посткризовому розвитку економіки України / А.К. Мулякова-Бочі, О.О. Сунцова // Бізнес Інформ. – 2013. – №5. – С. 182 – 184.
4. Федорова Г.Ю. Асиметрії платіжного балансу України з державами ЄС / Г.Ю. Федорова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. - №5–6. – С.151 – 157.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

Марчук Назарій

ст. гр. Фм – 11

Тернопільський національний економічний університет

20nazar1997@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З. М.

ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМИ ПЛАНУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Одним із елементів бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави та інструментом міжбюджетних відносин є міжбюджетні трансферти. Відповідно до статті 1 Бюджетного кодексу України міжбюджетні трансферти – це «... кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого» [4].

Розглянемо практику планування основних видів міжбюджетних трансфертів. Зміни у порядку планування дотацій відбулися із запровадженням з 2015 р. механізму вирівнювання доходної спроможності бюджетів територіальних одиниць не за видатками, а за доходами.

В основі діючої системи горизонтального бюджетного вирівнювання знаходиться індекс податкоспроможності відповідного бюджету за надходженнями податку на доходи фізичних осіб (обласні, районні